

Prinsipielt Rødt

Versjon 2 GAD 12.01.2019 – se www.ydmyk.no/program_2018/ for andre versjoner

Seks spørsmål

1. Norge er blant verdens mest demokratiske land. Men når hadde du sist følelsen av virkelig å være med på å ta en viktig avgjørelse? Sagt på en annen måte: Når kunne du sist bestemme, ikke bare stemme?
2. I vår tid gjør teknikk, medisin, informasjonsteknologi og vitenskap generelt at det er mulig for alle folk på jorda å leve uten nød. Hvorfor er det likevel mye nød og sjukdom og ei stor (og til dels økende) kløft mellom rike og fattige?
3. Teknikk og teknologi gjør at all produksjon skjer raskere og mer effektivt enn før. Hvorfor er arbeidstida ikke redusert på 30 – 50 – 100 år (alt etter om en tar med ferier og matpauser), og hvorfor har Norge en statsminister som mener arbeidstida må øke?
4. Det er stor vitenskapelig enighet om at det er nødvendig å bremse klimagassutslippa. Hvorfor er det likevel så vanskelig å få til tiltak som kan «redde jorda»?
5. Norge tar mål av seg til å være den store fredsnasjonen. Hvorfor er landet vårt likevel blant dem som har deltatt i flest kriger de seineste tiåra?
6. Verden endrer seg stadig forttere på alle sett og vis. Hvorfor er det så mange som trur at den samfunns- og styringsordninga Norge har nå, er den best mulige?

Om du synes dette er tankevekkende spørsmål, bør du lese videre for å få med deg noen prinsipielle og røde svar.

Bakgrunn

I rundt 200 år har først vår del av verden, og etter hvert stadig større deler av kloden og tilværelsen, blitt styrt etter kapitalismens hovedprinsipp: *Det er pengene som rårr*. Sagt på annet vis: Kapitaleierne har det aller meste av makta i samfunnet; de er få, men de avgjør likevel det meste og det viktigste. Det skjer lite nytt uten at det tjener pengemakta. Og det gjelder alltid for eierklassen å samle seg mer kapital enn den hadde før. Det viktigste er derfor å tjene penger. Hva en tjener penger på og hvordan en gjør det, er ikke viktig, bare en får kapitalen til å vokse.

Når noen få har stor makt, betyr det at de mange er nokså maktløse. Den kapitalen som eierklassen sitter på, er samla opp gjennom utbytting av arbeidsfolk, naturen og fattigfolk i andre land. Kapitalismen utvikler seg og er slett ikke den samme i dag som for 200 år sia. Det er også store forskjeller fra land til land. Norge er for eksempel en rimelig godt fungerende velferdsstat. Andre stater er tungt undertrykkende diktatur. I mange land har arbeiderklassen klart å slåss til seg sosiale rettigheter og ei viss medvirkning i styringa av samfunnet, men dette er i stor grad ferniss, og bakom skjuler det seg en stadig mer reindyrka og kapitalistisk kapitalisme.

Gjennom imperialismen og kolonialismen har kapitalismen bredd seg over heile kloden. Avkoloniseringa har ikke endra på dette. Da den kalde krigen tok slutt, blei for eksempel landa i østblokka raskt innlemma i det rådende verdenssystemet. Finanskapitalen har vokst til å bli blant de største og viktigste aktørene. Statsmakta – med sine særlige militære og juridiske rettigheter – er de fleste stedene i verden en integrert og sentral del av storkapitalen med direktører som skifter fra den ene til den andre jobben etter som det passer. Lovgiverne har tilpassa regelverket maksimalt til beste for kapitalen. Om ei bedrift før gjorde det dårlig, gikk eieren fallitt. I dag er ansvar og kostnad

pulverisert gjennom aksjeselskap og andre konstruksjoner. Utviklinga de siste tiåra er at velferd og infrastruktur i mange land blir gjort om fra fellesgoder til varer på verdensmarkedet.

Profitørene har bedre tider enn noensinne. Verden er mer kapitalistisk enn noensinne. Samtidig er livsgrunnlaget vårt – naturen, klimaet og arts mangfoldet – trua av hensynsløshet og profittjag. Over heile kloden ser en resultater av jakta på kjappast og størst mulig fortjeneste kombinert med kapitalismens anarkistiske frihet: klimaendringer, avskoging, nedfisking, forørkning, neddemming og mer til.

Dette systemet er ikke bærekraftig. Det er ikke rettferdig. Og det er ikke funksjonelt – for andre enn dem på toppen. Tvert om er det et system som ødelegger både mennesker og natur.

Kapitalismen

Samfunnssklassene

Norge er – som andre kapitalistiske land – et klassesamfunn. Med det meiner vi i Rødt at folk kan plasseres i samfunnssklasser som har ulike interesser. Det er to hovedklasser med interesser som står i skarp motsetning til hverandre: eierklassen og arbeiderklassen.

Eierklassen (borgerskapet, kapitalistklassen) er i hovedsak folk som eier eller kontrollerer produksjonsmidler eller privat eller statlig kapital som ligger bak produksjonsmidlene.

Arbeiderklassen i Norge i dag finnes i industri av alle slag, i handel, transport og tjenesteyting, i sjukehus og skole, på kontor og i lagerhaller, på småbruk og i fiskeskøyter, blant kunstnere og pensjonister – enten arbeidet deres er organisert privat, offentlig eller kooperativt.

Eierklassens hovedinteresse er å beholde det kapitalistiske samfunnssystemet, mens det vil være i arbeiderklassens interesse å kvitte seg med profittjaget og mindretallstyraniet og innføre et reelt folkestyre, sosialismen.

Både innafor og mellom disse to klassene finnes det sjikt som har ei uklar og skiftende stilling i klassekampen. Små butikkeiere kan for eksempel stå i motsetning både til de store kjedene og til egne ansatte. I fabrikkene vil noen av arbeiderne oppnå lederposisjoner. I grupper med høyere utdanning vil noen ende opp med rutinearbeid uten særlig sjølstendighet, mens andre vil bli toppledere. Innen landbruk, reindrift og fiskeri blir det drevet i både stor og liten skala.

Etter hvert som kapitalen spiser seg inn overalt, blir flere og flere til arbeidere. Grupper som tidligere hadde en uklar plass i klassesamfunnet, får mer og mer preg av å være maktløse og styrte arbeidere. Dermed har også de interesse av sosialismen, et system der de mange rår.

Kampen mellom klassene

Mellom eierklassen og arbeiderklassen er det en kontinuerlig kamp om økonomi, rettsregler og sosiale og kulturelle forhold. Eierne lever av den ekstra fortjenesten (merverdien) de kan tyne ut av arbeiderne. Konkurransetvangen internt mellom eierne gjør at de bare i beskjeden grad kan ta sosiale hensyn.

I Norge i dag er eierklassen stadig hissigere i klassekampen. Eksempla på dette er mange: Lønnsnedslag, private lønnsforhandlinger, svekka pensjonsrettigheter, liberalisering av reglene om arbeidstid, økt bruk av innleie, mediekampanjer som framstiller fagbevegelsen som gammeldags og bakstreversk. I denne kampen får eierklassen støtte av systembærende og systemlojale partier. Dette er partier som vil beholde kapitalismen, og som ofte arbeider for å endre lovverket til eiernes fordel.

På samme vis er Norges tilknytning til EU gjennom EØS et hovedgrep for å svekke vilkåra for arbeidsfolk.

Fagbevegelsen er arbeiderklassen sitt viktigste instrument for å slåss mot angrepa fra eierne og for bedre lønns- og arbeidsvilkår og bedre velferdsordninger. Dessverre er organisasjonsgraden synkende, samtidig som fagbevegelsen er prega av lite grunnplansaktivitet utover de tillitsvalgte. Ledelsen i store deler av bevegelsen er også sterkt knytta til det sosialdemokratiske og systemlojale maktapparatet, og de følger dette apparatets politikk i stedet for arbeidernes interesser. Dette har redusert muligheten til å benytte de sterkeste kampmidlene arbeiderklassen har. Vi i Rødt arbeider for en sjølstendig fagbevegelse som gjør aktiv motstand mot offensiven fra kapitalen og høyrekreftene. Vi ønsker at fagbevegelsen også slåss ideologisk mot dagens samfunnsordning og for et sosialistisk samfunn.

Kvinnekampen

Kapitalismen har tatt over kvinneundertrykkinga fra tidligere samfunnssystem og vevd den inn i økonomien, i samfunnsoppbygginga og i det daglige forholdet mellom kvinner og menn, slik at den er en del av de herskende tankene. Eierklassen tjener mest på dette, men undertrykkinga gir også mennene ei rekke materielle, sosiale og psykologiske fordeler. Samtidig fører kjønnsrollemønsteret vi blir sosialisert inn i, til at heller ikke menn får være heile mennesker og leve et fullverdig liv. Dermed tjener både kvinner og menn på kvinnekampen.

Kvinner har lavere lønn og inntekt enn menn. Mange kvinner jobber også deltid eller lever på lave trygder. Grunnlaget for den lave kvinnelønna er kapitalismen sitt forsørgersystem, der familien ikke bare er ei samlivsform, men også ei økonomisk enhet med privat ansvar for forsørgelse og omsorg. Slik blir det til at menn har et ekstra tilskudd, ei lønn som forsørger. Kvinner blir låst fast i deltid og ulikelønn, samtidig som den store mengden omsorgsarbeid uten lønn sparer utgifter for kapitalen. Kvinner som lever aleine, med eller uten barn, blir de fattigste. Forsørgersystemet styrker også menn si individuelle makt over kvinner.

Når menn utøver vold mot kvinner, er det et resultat av kvinneundertrykking og kvinneforakt. Prostitusjon, kvinnehandel og pornografi er ekstreme uttrykk for hvordan kvinnekroppen blir gjort til en vare som kapitaleiere kan tjene store penger på.

Kvinneundertrykkinga må vises fram og bekjempes på alle fronter og heile tida. Vi i Rødt mener dette må gjøres både ved særeigen kvinneorganisering og i samfunnslivet ellers.

Miljøkampen

Kapitalismen bygger på stadig vekst, og helst skal det være økende vekst, slik at kapitalen kan øke. Dette fører til rovdrift på naturen. Jorda har begrensa med naturressurser, og det er grenser for hvor mye naturen og miljøet kan ta mot av utslipp og avfall før det blir uopprettelige skader. Skal dette unngås, må økonomien respektere tålegrensene til naturen.

Det mest alvorlige problemet nå er de menneskeskapte klimaendringene, som i stor grad kommer fra uhemma bruk av fossilt brensel og stadig økende forbruk. Dette er et resultat av kapitalismen sin logikk – profitten som oppnås, må reinvesteres for å vokse. Flere varer må produseres, og flere varer må forbrukes.

Om de naturlige rammene skal holdes, kan vi ikke fortsette med dagens system av økt produksjon og forbruk. Om fattigere land enn vårt skal få ei rimelig velstandsutvikling, vil det innebære forandringer i det leve- og forbruksmønsteret de vestlige landa har. Kampen for å verne miljø og natur må ha både et hverdagsperspektiv og et antikapitalistisk perspektiv.

To nasjoner, mange kulturer

Den norske staten er grunnlagt på territoriet til to nasjoner, den samiske og den norske. Den samiske nasjonen er delt mellom fire stater. Den norske staten har tatt over samisk land og undertrykt samisk økonomi, kultur og språk. Dette fortsetter i dag ved at samisk næringsliv og kultur må vike for kapitalkreftene innen gruvedrift, fiskeri og turisme. Vi i Rødt støtter samiske krav om styrka råderett i samiske områder, mellom anna slik det er fastslått i ILO-konvensjon 169 og FNs urfolksdeklarasjon.

Også de andre nasjonale minoritetene (kvener, romfolk, romanifolk, jøder og skogfinner) har blitt og er undertrykt av storsamfunnet. Det trengs offentlig finansierte krafttak for å sikre kulturen til disse.

Den globale kapitalismen har ført til store folkeflyttinger. Dels reiser folk fordi transport er blitt enklere og billigere, dels gjør de det fordi nykolonialisme, krig, utbytting og miljøødeleggelser tvinger dem på flukt. Norge er som imperialistmakt og krigsnasjon medansvarlig i dette.

De fleste flyktningene beveger seg innenfor egne landegrenser eller til naboland i den fattige delen av verden. En relativt liten del greier å komme seg til rike, vestlige land – noen få av disse til Norge. Her går mange inn i arbeidskraftreserven som billig arbeidskraft og blir utsatt for diskriminering. Det samme gjelder arbeidsinnvandrere fra andre land. Rasisme og sjåvinisme retta mot disse gruppene splitter arbeiderklassen og gjør det lettere for eierklassen å øke utbyttinga av arbeiderne totalt sett.

Vi i Rødt arbeider for enhet og gjensidig respekt mellom arbeidere fra alle land. Vi er for å bygge sterke fellesskap gjennom fagbevegelsen og andre samfunnsorganisasjoner og for å utnytte den styrken som ligger i et samfunn med mangfold og kulturutveksling. Norge bør ta mot langt flere flyktninger enn i dag. Samtidig bør Norge bidra mye mer med å hjelpe flyktninger og migranter i områder der de finnes i virkelig store antall.

Gjennom EØS-avtalen inngår Norge i et system med fri flyt av varer, tjenester, kapital og arbeidskraft. Dette utnytter kapitalen til å splitte arbeiderklassen og forverre lønns- og arbeidsforholda.

Statsapparatet

Staten blir gjerne framstilt som en nøytral instans. Det er ikke riktig. Statsapparatet (inkludert fylker, kommuner og statseide bedrifter) har under kapitalismen grovt sett tre hovedfunksjoner: mekler, felleskapitalist og maktinstrument. I alle disse funksjonene virker staten djupest sett som et redskap for eierklassen.

Som mekler lager statsapparatet lover og systemer som får samfunnet og markedsøkonomien til å gli best mulig og i samsvar med interessene til kapitalen (og mest med interessene til de største kapitalgruppene). Når det er strid mellom ulike deler av eierklassen, kan en sterk fagbevegelse og andre gode krefter være avgjørende for at lover og regelverk blir bedre for folk flest og miljøet. Under kapitalismen vil likevel lovverket alltid være utforma slik at den private eiendomsretten er det grunnleggende.

En del av meklerfunksjonen blir utført via de folkevalgte organene, nasjonalt og lokalt. Dette gir staten et demokratisk preg, og til en viss grad får folk innflytelse på den måten. Men i alle vesentlige spørsmål er det likevel eierklassen og kapitalen som rår.

Som felleskapitalist sørger staten for infrastruktur og standardisering som det ville være lite hensiktsmessig eller umulig for hver enkelt kapitalist å bygge ut eller vedta.

Som maktinstrument skal staten sørge for å opprettholde lov og orden og gi landet trygge grenser. Men det er også etablert et overvåkings- og kontrollsystem, både åpent og i det skjulte. Formålet er delvis å gjøre opposisjonelt arbeid vanskeligere og å forberede tiltak i tilfelle større samfunnsmessige

kriser skulle oppstå. Politiet og militærapparatet kan ved behov settes inn mot de makta ser på som sine indre fiender.

Ettersom staten i hovedsak tjener kapitalinteressene, vil også de tilsatte i statsapparatet i stor grad gjøre dette. Folk i de aller høyeste stillingene vil derfor måtte regnes som en del av eierklassen. Mange av de store organisasjonene (inkludert fagbevegelsen og de politiske partia) er vevd inn i statsapparatet og delvis finansiert av staten. Tilsatte og tillitsvalgte i disse organisasjonene har stor risiko for å få svekka tilknytning til grunnplanet og bli en integrert del av statsapparatet.

Norge i verden

Imperialismen er den fasen der kapitalismen blir grensesprengende og global. Rivaliseringa mellom imperialismaktene og trangen de har til å utvide sine interesseområder, førte i forrige århundre til to verdenskriger. På lengre sikt er faren for nye storkriger en vedvarende trussel mot folk i heile verden.

Oljeøkonomien har gjort at Norge og norske bedrifter har vidtrekkende økonomiske interesser i utlandet. Norge blir stadig mer imperialistisk, og det norske militærapparatet er blitt sterkere knytta til de imperialistiske stormaktene. Det har blitt viktigere å sikre eierklassen sine investeringer i utlandet og forsvare imperialismen ved å opptre som leiesoldater i USAs og Natos kriger.

Forsvar av norsk territorium er de siste tiåra blitt en underordna sak for norske regjeringer. Når nå konfliktnivået mellom vest og øst øker igjen, er tendensen at Norge følger USAs linje og stiller norsk territorium til disposisjon for amerikanske styrker. Vi i Rødt er mot denne utviklinga.

Vi støtter folk og nasjoner som slåss mot okkupasjon og undertrykking og anerkjenner nasjonenes sjølråderett. Samtidig tar vi avstand fra undertrykking, overgrep mot sivile og innskrenking av demokratiske retter, uansett hvor i verden det skjer eller hvem som står bak.

Etter den andre verdenskrigen blei Norge sterkt knytta til USA. De siste tiåra har den økonomiske utviklinga og de politiske kontaktflatene også ført den norske staten nærmere inn i EU-prosjektet. Store deler av ny norsk lovgiving fastsettes nå av EU og ikke av norske myndigheter. Å vinne tilbake den norske sjølråderetten gjennom å kreve oppheving av EØS-avtalen vil være avgjørende for klassekampen i Norge på svært mange områder.

Den norske staten er søkkrik. I stor grad kommer rikdommen fra naturressurser som er fellesskapets eiendom. Det gjør på den ene sida at Norge har gode muligheter til å bruke mer på fellesgoder og samtidig senke skatte- og avgiftstrykket for folk flest. På den andre sida tilhører disse verdiene ikke det norske folket aleine. De bør i stor grad deles med fattigere og utbytta folk i andre deler av verden.

Forsvarskamp og krav som er systemoverskridende

Også i land som Norge, med en av verdens høyeste levestandarder, er fagbevegelsens lønnskamp nødvendig. Å gi avkall på lønnsøkninger gir bare eierklassen fullere lommer. Markedsdiktaturet er, i ytterste forstand, et forsøk på å kutte levestandarden for folk flest ned til det fysiske minimum for reproduksjon av arbeidskrafta. Bare folkets egen kamp kan hindre ei slik utvikling.

Kapitalismen presser nå på for privatisering av velferds- og fellestjenester som lenge ikke har vært direkte underlagt kravet om størst mulig profitt. Kampen mot nedbygging og privatisering av offentlige tjenester er viktig for den allmenne levestandarden. Kapitalistiske virksomheter som ikke er tilstrekkelig profitable for eierne, vil bli lagt ned, uavhengig av om de er nyttige for samfunnet. Derfor er kamp mot privatisering en kamp mot at det som i dag er offentlige tjenester for alle, i framtida skal bli tilgjengelig bare for dem som har råd til å betale.

Under kapitalismen må arbeidsfolk heile tida kjempe for kollektive løsninger. I tillegg til å verne om velferdsordningene slik de er i dag, betyr dette å arbeide for sterkt utvida fellesskapsløsninger. Det er nødvendig med ideologisk og politisk strid for å øke forståelsen for dette hos arbeiderklassen og folk ellers. Enda om en kan få gjennomslag for enkeltkrav i dagens samfunn, står en slik utvida velferdsstat i motsetning til kapitalismen, fordi det medfører å bruke samfunnsverdiene til felles beste i stedet for til rikdom for de få. Kampen vil gi styrke innsikt i hvor nødvendig det er å skape et nytt samfunn, samtidig som debatten om de konkrete krava kan gi bedre forståelse for hvordan et framtidssamfunn kan og bør se ut.

Det er ei forutsetning for kvinnefrigjøring at familien ikke lenger er ei økonomisk grunnenhet. Dette krever blant annet likelønn og økonomisk sjølstendighet for kvinner, kortere normalarbeidsdag og gode tjenester for barn og eldre finansiert og organisert av fellesskapet. Utvikling av kollektive løsninger for husarbeid og omsorg gir rom for nye og ulike former for organisering av forpliktende fellesskap, og dermed bedre vilkår for personlig vekst og utvikling, ulike samlivsformer og et fritt kjærlighetsliv basert på respekt og likeverd.

Kampen for innføring av seks timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon er et eksempel på en reformbevegelse som peker framover mot et bedre samfunn. Sekstimersdagen vil gjøre det mulig for flere kvinner å jobbe full tid og få full lønn. Samtidig blir det lettere for menn å ta en større del av det private arbeidet. Dette vil bidra til å endre arbeidsdelinga mellom kjønna. Om lønsslaveriet tar en mindre del av døgnet for alle, vil demokratisk deltakelse, fritidsaktiviteter og sosiale fellesskap få økt betydning.

Boligen er sentrum for folks liv og utgjør i dag den største utgiftsposten for de fleste. Boligen må tas ut av markedet, og det må bli ei fellesskapsplikt å skaffe husvære til alle. Det må utvikles kollektive boformer, der både den enkelte og fellesskapet bidrar til vedlikehold, mat, barnepass osv.

Helsestell og undervisning er samfunnsansvar. De bidrar til at samfunnet får den nødvendige arbeidskrafta, men også til et samfunn der frihet, skaperlyst og samhold står sentralt. Disse tjenestene bør derfor fullt ut være organisert og finansiert av fellesskapet. Skolen på alle nivå må bli integrert i samfunnslivet, ikke som dagens skole som tvert imot er nærmest fullt ut segregert. Ansvar for oppfostring av barn og ungdom kan ikke være plassert i den snevre familiesfæra, men må i større grad være et kollektivt ansvar. Dette betyr ikke kostskoler eller barnehjem, men nye løsninger der familie, nabolag og samfunnsinstitusjoner kan spille på lag.

I et langtkomment sosialistisk samfunn vil livsbehova til folk bli dekt av fellesskapet. Det er viktig at klassekampen i dag har dette som siktemål, og et sted å starte kan være å vurdere samfunnslønn – en basissum som alle mennesker har rett på. Det må vidare tas omfattende tiltak for å få de mest utstøtte og stigmatiserte, for eksempel dem med psykiske lidelser og rusbrukere, inn i samfunnet igjen. De største rusproblema i dag er knytta til alkohol, og kampen mot rus må starte her.

Kriminalitet må bekjempes med humane middel. Innesperring av folk i fengsel over lengre tid grenser mot tortur og er ikke et slikt humant middel.

Arbeidsfrie inntekter som bare kommer noen få til gode, bør avvikles. Absolutt viktigst her er aksjeutbytte og liknende, men i et samfunn med godt utvikla kollektive løsninger vil også slikt som arv og spillegevinster kunne fases ut. Ved at boligen tas ut av markedet og spekulasjonsgevinster avskaffes, vil en allerede være langt på veg i å redusere betydninga av eiendomsretten for folk flest. Ny teknologi gjør det særlig viktig å utvikle alternativ til den private eiendomsretten på områder som kultur og innovasjon (patenter).

De som har mest, har også råd til å yte mest til samfunnet. Skattesystemet må derfor være basert på progressiv skattlegging. Moms og andre typer flat skatt rammer dem med lavest inntekt hardest og bør avvikles. Om det skal kreves inn avgifter som er ment å styre forbruk, for eksempel i miljøvennlig retning, bør det være ei forutsetning at det finnes reelle alternativ.

Sosialistisk framtid

Poenget med sosialismen er enkelt: å avskaffe kapitalen og utbyttinga – og gjennom dette skape et friere og bedre samfunn for folk flest. I dette samfunnet vil hovedmålet med den enkeltes arbeid ikke være å øke kapitalen til en eier, men å skape trygge og meningsfulle fellesskap innafor økologisk forsvarlige rammer – til et samfunn som kan utvikle seg til å bli uten klasser, kvinneundertrykking, rasisme og diskriminering på grunn av legning. Et samfunn der kløfta mellom styrende og styrte er erstatta av alles direkte innflytelse på egne liv og på utviklinga av samfunnet. Et samfunn der menneskenes grunnleggende behov styrer produksjonen, og der alle kan leve et allsidig liv med rike muligheter til å bruke evnene sine. Et virkelig folkestyre.

I motsetning til under kapitalismen bør det i sosialistiske samfunn råde stor valgfrihet. Uten denne friheta er folkemakt illusorisk. I dagens utbyttersamfunn får arbeideren betalt for en del av arbeidstida si, mens arbeidskjøperen tar ut verdien av resten (merarbeidet) som profitt. Og systemet er slik at kapitaleieren tvangsmessig er nødt til å benytte denne profitten i en stadig hardere konkurranse mot klassefellene sine – for å oppnå enda mer profitt. Når en under sosialismen er fri fra profittvangen, kan folk i fellesskap drøfte og avgjøre hvordan overskuddet skal brukes – valgfriheta er stor: Kortere arbeidstid? Mer miljøvennlige produksjonsforhold? Investeringer til beste for framtidige generasjoner? Forsking? Større produktutvalg? Hensyn til tradisjoner? Dette vil være ei reell frihet, mye større og mer ekte enn det som makta markedsfører i dag. Det vil også være ei frihet til å gjøre dårlige valg – og det bør det gis økonomisk og sosialt rom til.

Når Rødt i dette programmet sier lite om hvilke av disse mulighetene vi ønsker at prioriteres, er det med hensikt, for framtidens musikk kan og skal ikke komponeres på forhånd. Det er de som konkret kjemper mot kapitalismen og konsekvensene av den, som skal være komponistene.

Men vi kan sette opp noen hovedprinsipp. Enklest er det kanskje å si at sosialismen som et minimum skal være det motsatte av kapitalismen: Det skal *ikke* være pengene som rår, det skal *ikke* være noen få som har makta, og det skal *ikke* være profitt som er målet.

Makta hos de mange

Når makta ikke skal ligge hos de få, må den ligge hos de mange. Og dette må være reell makt. Allmenn stemmerett og valg til politiske organ er sjølsagte rettigheter, men i det sosialistiske demokratiet må det ligge mer enn bare retten til å stemme hvert andre eller fjerde år.

Det er vanskelig å svare konkret på hvordan nye styringsmodeller vil se ut. Teknologit utviklinga skjer med enorm fart. Om tjue år vil verden, enten det er sosialisme eller menneskene fortsatt lider under kapitalismen, være svært annerledes enn det vi tenker oss i dag. Som vi i Rødt ser det nå, mener vi likevel at om folk skal få reell makt, så må det satses mer på mindre samfunnsenheter, på lokalsamfunn av ulike slag. Det finnes mange erfaringer – både gode og mindre gode – fra slikt som arbeiderstyre på fabrikker, nabolagskomiteer og deltakende budsjettering. Disse erfaringene må studeres grundig. Når slike forsøk hittil ikke har lyktes i særlig grad, kommer det gjerne av at de har hatt det kapitalistiske hovedprinsippet, et profittstyrt storsamfunn, som utgangspunkt. Slik kan det ikke være under sosialismen.

Et av sosialismens kjennetegn er at arbeiderne har stor makt på jobben og at de sjøl i stor grad kan avgjøre hvordan arbeidet skal organiseres. Virksomheter som er viktige for heile landets økonomi, må eies av samfunnet og underlegges demokratisk styring og kontroll. Eksempel på dette er store banker og finansinstitusjoner og store industriforetak som er knytta til utbygging av infrastruktur og utnytting av energi- og naturressurser.

Informasjonsteknologien gir oss stadig mer hjelp til å løse problemer som har knuga samfunnet i fortida. Internettet åpner for kommunikasjon i sanntid og gjør det mulig å få omfattende informasjon om erfaringer fra heile verden. Dette kombinert med nye produksjonsformer kan gjøre at deler av produksjonslivet blir ført tilbake til lokalsamfunna, samtidig som en kan ha planer og samarbeid på et overordna nivå. Dersom dette blir gjort til beste for folk, og ikke for å oppnå maksimalprofitt, byr det på gode muligheter til maktspredning.

Automatisering og annen teknologi har redusert arbeidsmengden som trengs for å produsere varer. Denne produktivitetsøkninga er hittil i stor grad brukt til å gjøre eierklassen rikere og til å skyve arbeidsfolk ut i arbeidsløshet. Men økninga kunne blitt (og kan bli) benytta til å redusere den nødvendige arbeidstida i produksjonen. Slik vil folk få mer tid og krefter til å delta i styringa av samfunnet, både lokalt og i større sammenhenger.

Kortere daglig arbeidstid er særlig viktig for kvinnene, som under kapitalismen er pålagt ei mengde ubetalt arbeid innen hjem og omsorg. Tiltak som kan redusere dette dobbeltarbeidet, bør prioriteres høyt, for eksempel gode barnehager, omsorgsboliger og fellesløsninger for slikt som matlaging og reinhold.

Uten profitt

Hvordan unngår en at profitten rår? Ved gradvis å ta varer ut av markedet, slik at de ikke er varer lenger. I Norge er store deler av skole- og helsevesenet ikke styrt av markedet, enda om eierklassen slåss intenst for å ta over dette feltet også. Det er viktig å hindre at de får videre framgang i denne kampen.

Om en ser bort fra dagens skranker, i form av kapitalens kampkraft og EU-direktiv, vil det ikke være vanskelig å overføre andre store samfunnsområder til felleseiendom for samfunnet. Det gjelder for eksempel transport, energiutvinning og -forsyning, teletjenester, arbeids- og boligformidling, banktjenester, barnehager og kulturvirksomheter. Dette kan gjøres nesten over natta. Samtidig kan en fjerne kvasimarkeder, som internfakturerering i det offentlige og unødig egenbetaling på helsetjenester, utdanning og kultur.

En bør også se på det som utgjør de største kostnadene for folk flest – og likevel er på det nærmeste heilprivatisert, som for eksempel bolig og medisin. Boligmarkedet kan reguleres på mange vis: for eksempel ved konkurranse fra offentlig støtta husbygging, ved offentlig betalt infrastruktur, ved reguleringer av markedet og spekulasjonshindrende lover og ved endringer i arvelova. Etter hvert blir det kanskje vanligst at boligene er samfunnseide, uten at dette skal gå ut over tryggheta til de som bor der.

Medisinindustrien er et av de beste eksempla på hvor urimelig kapitalismen fungerer. Produkt som kan bety liv eller død for millioner av mennesker, er eid av verdensomspennende patentsugerfirma som har eiergevinst som viktigste – ja, strengt tatt eneste – suksessmål.

Steg for steg må sosialismen gjøre det slik at det er nytteverdien av varer og tjenester som er det sentrale, ikke prisen og muligheten til fortjeneste.

Ei grønnere framtid

En sosialistisk økonomi bør være mest mulig bærekraftig, slik at livsgrunnlaget for kommende generasjoner ikke ødelegges. Dette betyr at vi ikke kan fortsette dagens system med økt produksjon og forbruk. Ressursene må fordeles mer rettferdig, og produksjonen må vris over mot varer og tjenester som ikke overbelaster naturen, men som tvert om reparerer naturødeleggelser. De som har lite, må kunne øke sitt materielle forbruk på bekostning av dem som har mye.

I framtida vil klimahensyn, forvaltning av jorda sine ressurser og bæreevne – sammen med teknologi og folks behov og vilje – avgjøre innholdet og takten i økonomisk utvikling. Når det ikke lenger skal produseres mer og mer, kan vi i stedet redusere arbeidstida og få mer fri tid til samvær, til deltaking i demokratiske forum og frivillige organisasjoner og til å utvikle oss som allsidige mennesker.

Enda om sosialisme vil gi bedre muligheter til å sikre at overskuddet fra produksjonen kan brukes bærekraftig, er sosialisme ikke noen garanti for en grønn og bærekraftig politikk. Derfor trengs det også i framtida aktive miljøbevegelser for å sikre at fornybarsamfunnet kan realiseres. Det er dessuten nødvendig med sentralt vedtatte miljøreguleringer for å verne felles naturverdier og miljøkvaliteter som har betydning for heile landet eller for en større region og for å hindre urettferdig geografisk fordeling av fordeler og ulemper. Det trengs også internasjonale miljøreguleringer for å sikre globale og internasjonale miljøhensyn og for å bidra til ei mer rettferdig internasjonal fordeling.

I andre tilfeller kan ressursene styres best lokalt. Vi i Rødt vil for eksempel arbeide for at eierskapet til fiskerinæringa blir ført tilbake til kystbefolkninga.

Menneskenes verdi

Under kapitalismen har menneskene ulik verdi. I et sosialistisk samfunn vil arbeiderklassen overta makta, og slik vil ulikheta mellom samfunnsklassene bli gradvis redusert.

Skillet mellom mann og kvinne innebærer at den ene halvparten av folket, kvinnene, generelt er lavere verdsatt enn den andre, mennene. For å skape frihet for alle, trengs det et systematisk arbeid for å avskaffe all kvinneundertrykking. Alle deler av samfunnet må arbeide målbevisst for at kvinner skal ha like stor makt og verdi som menn. Samtidig trengs det ei særegen og sjølstendig kvinneorganisering som stadig presser på for videre forbedringer.

Kapitalismen setter arbeidsfolk opp mot hverandre basert på hudfarge, bakgrunn og heimstad, tru, alder, kjærlighets- og samlivspreferanser eller andre forhold. Opp mot dette stiller vi i Rødt et samfunn der et menneske er et menneske – der folk ikke er like, men der de er like mye verdt.

Ei gruppe er ikke fri dersom den er med på undertrykkinga av ei anna gruppe. Det er nødvendig at flest mulig blir bevisste om og kjemper mot undertrykking, også den de sjøl deltar i. De undertrykte må sjøl organisere seg og ta ledelsen i frigjøringskampen sin.

Den demokratiske revolusjonen

Sjøl om folk i Norge har oppnådd mange og viktige demokratiske rettigheter, står kapitalismen i seg sjøl i motsetning til reelt demokrati. Det trengs ei radikal endring av maktforholda – en demokratirevolusjon og ei videreføring av arbeiderbevegelsen sin kamp for å gi vanlige kvinner og menn økt innflytelse gjennom allmenn stemmerett, samt større sosial og økonomisk trygghet gjennom oppbygging av velferdsstaten.

Når arbeiderklassen har overtatt den reelle og formelle makta, blir det mulig med heilt andre direkte demokratiske prosesser enn i dagens samfunn. Arbeiderklassen kan ikke styre innafor kapitalismens

og den private eiendomsrettens rammer og med utgangspunkt i eierklassens lover og institusjoner. Det må i stedet bygges en reelt folkestyrt stat.

Når arbeiderklassen gjør slike grunnleggende endringer av det økonomiske systemet og oppretter et reelt folkestyre, er det en revolusjon. Vi i Rødt vil at dette skal være demokratisk forankra og skje fredelig. Dette krever at fagbevegelsen og andre store folkelige organisasjoner setter spørsmålet på dagsordenen og at et stort flertall av befolkninga stiller seg bak endringene. Standpunkta til folkeflertallet vil komme til uttrykk i politiske aksjoner og kamper, i valg og på annen måte før ei større omvelting, og dette vil endre den politiske sammensetninga av folkevalgte organ. Prosessen kan også føre til oppretting av nye demokratiske styringsorgan.

Fordi demokratisk forankring er avgjørende, må flertallets oppslutning stadfestes gjennom folkeavstemminger og/eller frie valg. Dette skiller seg fundamentalt fra et statskupp.

Historisk er det mange erfaringer som viser at det vil være motkrefter – både innenlands og i utlandet – som ikke vil akseptere ei folkelig, demokratisk maktovertaking, og det er stor risiko for at disse vil bruke uakseptable middel for å stanse revolusjonen. Dette bør folket være forberedt på. Arbeiderklassen er sikrest på et godt resultat dersom klassen er sterk og velorganisert og har satt seg klare mål og forsvarsstrategier. Det bør derfor alt nå arbeides for et mangfold av sterke og reelt medlemsstyrte folkelige organisasjoner, der fagforeningene er de viktigste.

Omveltinga vil være sterkt prega av omstendighetene. Er Norge det første landet i vår del av verden der det skjer en slik maktovertakelse, eller følger vi utviklinga i andre land? Er det stor arbeidsløshet og mye elendighet i landet, eller har folk det materielt nokså bra? Har eierklassen vært rimelig klok og stått fram som velmenende samfunnsbyggere, eller finnes det i arbeiderklassen et sterkt hat mot kapitalistene? Er landet kasta ut i ei større miljøkrise, eller lever vi i tilsynelatende harmoni med naturen? Er maktovertakelsen disiplinert og vel forberedt, eller skjer det et spontant opprør? Finnes det utenlandske makter som ikke vil godta at den norske arbeiderklassen tar eierskap til viktige ressurser? Svara på disse og andre spørsmål vil være avgjørende for hvordan revolusjonen blir seende ut – og hvordan landet og livet er i den første tida etter.

Rettferdighet og frihet

Ytringsfrihet, organisasjonsfrihet, frie valg, frie massemedier, streikerett, religionsfrihet og uavhengige domstoler som garanterer for rettssikkerheta for enkeltindividene – alt dette er grunnleggende rettigheter i et sosialistisk samfunn. Retten til å kritisere og til å være uenig med myndighetene må gjelde for alle, også for motstandere av sosialisme. Alle må sikres mot overgrep fra staten. Ei demokratisk videreutvikling av det sosialistiske samfunnet avhenger av at interessemotsetninger blir debattert åpent og at folk med ulike politiske syn organiserer seg.

Et sosialistisk land trenger en aktiv fagbevegelse, miljøbevegelse, kvinneorganisasjoner, antirasistiske organisasjoner og andre interessegrupper (nasjonalt og lokalt). Et virkelig demokrati betyr at alle får samle styrke til å snakke og bli hørt.

Et sosialistisk samfunn er ikke et idealsamfunn uten konflikter og interessekamp. Men i motsetning til i dag, da kapitalinteresser avgjør rammene for samfunnsutviklinga, vil muligheten til å styre samfunn og økonomi i ei retning som kommer miljøet og fellesskapet til gode, både nasjonalt og internasjonalt, være større.

Dersom den reelle makta blir liggende hos noen få, tar det ikke lang tid før disse vil bruke makta til å styrke egne interesser. Det må derfor etableres gode system for maktfordeling og maktkontroll, for eksempel med rotasjon i verv og rett til å tilbakekalle representanter.

Internasjonal solidaritet er ei vesentlig side ved sosialismen, og et sosialistisk Norge må knytte band til og støtte folkelige og framtidsvennlige bevegelser i andre land. Utenrikspolitisk bygger sosialisme på respekt, gjensidighet og like rettigheter. Det er viktig å samarbeide med parti og organisasjoner som jobber for sosialisme i andre land og å støtte folk og nasjoner som kjemper for å løsrive seg fra imperialismen og bygge sosialisme utfra egne forutsetninger. Men ei slik solidarisk holdning skal likevel alltid være kritisk.

Å hindre en ny, ødeleggende krig mellom stormaktene er nødvendig for å videreutvikle den menneskelige sivilisasjonen. Å sikre freden er ei forutsetning for å kunne bygge sosialisme.

Mer enn sosialisme

Også sosialismen vil og kan endre seg over tid – både til det bedre og til det verre. Det finnes flere eksempel på at forsøk på sosialisme har degenerert raskt. I stedet for at folkemakta og friheta blei utvikla videre, gikk ledelsen i parti og stat over til å bli som tidligere ledere: herskere over folket, ikke tjenere for og av folket. Veggen tilbake til utbytting og undertrykking var da ikke lang.

En generell lærdom av dette er at sosialismen, i betydninga samfunnet etter demokratirevolusjonen, ikke kan være et mål, men bare et steg på en lang veg fram mot et større frihetsrike. Målet for arbeiderklassen er gjennom klassekamp å fjerne klassene og slik også klasseundertrykkinga og annen undertrykking. Dette arbeidet må fortsette uavbrutt under sosialismen, og det må skje i samvirke mellom folkelige organisasjoner av alle slag. Menneskene bærer i seg ei arv fra det gamle samfunnet. Uten kontinuerlig kamp og organisering mot undertrykking er risikoen stor for at de tidligere strukturene bryter fram igjen. Derfor må det organiseres motkrefter mot det spontane. Det vil også være nødvendig med opposisjonelle, revolusjonære parti i den sosialistiske perioden.

Når en etter hvert kommer stadig nærmere målet om et samfunn uten undertrykking, i harmoni med naturens tålegrenser, vil strukturer som statsmakt og militærmakt kunne svinne hen til et minimum, og det vil være mulig å se konturene av et virkelig frihetsrike: en verden der alle mennesker er like mye verdt, der ingen er styrende og ingen styrte, der penger er historie, der eiendom er blitt til fellesdom – og der grunnprinsippet er «yte etter evne, få etter behov». Dette kaller vi i Rødt kommunisme.